

Garda Dezső

AHOGY CSÍKBÓL LÁTTÁK A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM FELÉ VEZETŐ UTAT

A trianoni békeszerződés része volt a versailles-i békerendszernek. A békerendszert a világháború lezárását követően egy hosszabb ideig tartó konferencia készítette elő. A győztes antanthatalmak 1919. január 18-án kezdték meg a tanácskozásukat a Párizs környéki kastélyokban, ahol Clemenceau francia, Lloyd George brit, Orlando olasz miniszterelnökök és Wilson amerikai elnök elképzeléseit vették figyelembe a háború utáni rendezésről. A legyőzöttek képviselői is részt vettek a tárgyalásokon, de tényleges befolyásuk nem volt az események alakulására. Ők csupán az 1919. júliustól születő szerződéseket írták alá.

A Károlyi-kormány kezdetben optimizmussal tekintett a tárgyalásokra, de miután a nagyhatalmaktól csak újabb és újabb területek kiürítését követelő jegyzékeket kapott, kénytelen volt a lemondást választani. Az 1919. március 20-i jegyzék, melyet Vix francia alezredes adott át Károlyi Mihálynak, a magyar miniszterelnök lemondásához vezetett. A Kun Béla vezetésével március 21-én hatalomra kerülő kommunisták nem alkottak szalonképes erőt az antanthatalmak számára, bár Clemenceau a Tanácsköztársaság csapatainak visszavonása érdekében megvillantotta előttük a béketárgyalásokon való részvétel lehetőségét. 1919 augusztusában, amikor az ország nagy része román megszállás alá került, ez a köztes állapot már terhessé vált a tárgyaló felek számára, de a Nemzeti Hadsereg segítségével új, konzervatív rendszert építő Horthy Miklós már megfelelő partnernek tűnt az antanthatalmak számára. Magyarországnak csak ekkor, 1919 végén küldték el a meghívót a békekonferenciára.¹

1 Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920*. Budapest, 1983, Kossuth Könyvkiadó; Doberdói Breit József: *A magyarországi 1918–19. évi forradalmi mozgalmak és a Vörös Háború története*. Budapest, 1925. Kiadja a Magyar Királyi Hadtörténelmi Levéltár; Ormos Mária: *Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának néhány kérdéséről*. In *Az 1918–19-es magyarországi forradalmak*. Fel. szerk.

Tanulmányunk célja nem kizárólag a magyar Tanácsköztársaság bukása és a trianoni békediktátum ratifikálása közötti események bemutatása, hanem az, hogy miként látták, érzékelték a korabeli történéseket Csikból és miként értesítették a *Csiki Lapok* olvasóit Élthes Gyula felelős szerkesztő és Fejér Antal főszerkesztő, a korabeli hírügynökségi jelentések, sajtóközlemények felhasználása révén.

Kun Béla hatalomra kerülése után a *Csiki Lapok* főszerkesztője figyelemmel kísérte Magyarország megítélését az antanthatalmak részéről. Mint írta, a „szövetségesek legfőbb tanácsa megvitatta Magyarország problémáját. A tanács lehetetlenségnek tartja, hogy megegyezést létesíthessen Kun Béla kormányával, és elhatározta, hogy a blokádöt továbbra is fenntartja.”²

A lap szerkesztői a jelentősebb német lapokban megjelent írásokban is követték a magyar államiság megmaradásának lehetőségeit. „Az *Arbeiter Zeitung* az antantnak egy jegyzékét hozza nyilvánosságra – olvashatjuk a csikszeredai hetilapban –, amelynek tartalmát a magyar szovjetkormány bécsi követével is közölték. E jegyzék szerint az antant csak Andrassy Gyula grófot, a volt osztrák–magyar külügyminisztert fogadja el olyan illetékes férfiúnak, akivel mint Magyarország képviselőjével tárgyalásokba bocsátkozik. Abban az esetben, ha az Andrassyval való tárgyalás lehetővé válnék, a szövetségesek egy milliárd hitelt folyósítanának a magyar kormánynak, hogy a tönkrement országot talpra állítsák és a külföldi nyersanyag és élelmiszer behozatalt megszervezzék.”³ Érdekes módon 1918 októberének végén az antanthatalmak nem akartak szóba állni gróf Andrassy Gyulával.

A *Csiki Lapok* a bécsi sajtóértesülésekre hivatkozva arról értesítette olvasóit, hogy Kun Béla kormánya ultimátumot kapott az antant hatalmaktól, mely a következőket tartalmazta: „az antant nem ismeri el sem a budapesti, sem a többi magyar kormányt, s velük nem bocsátkozik tárgyalásokba. Ellenben felszólítja a budapesti kormányt, hogy haladéktalanul hagyja el helyét, és július 7-éig adjon választ, hogy

Vadász Sándor és Dobrándy Loránd. Budapest, 1978.; *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéből 1918–1919*. Összeállította és sajtó alá rendezte: Ádám Mária, Ormos Mária. Budapest, 1999, Akadémiai Kiadó; Ádám Mária: *A kisantant*. Budapest, 1981, Kossuth Kiadó.

2 Magyarország ügye a békekonferencián. In *Csiki Lapok*, 1919. július 13.

3 Az antant csak Andrassyval hajlandó tárgyalni. In *Csiki Lapok*, 1919. július 20.

a felszólítást teljesítette. A népbiztosokkal szemben semmiféle megtorlással nem fognak élni, kivéve Szamuely Tibor és Vágó Béla népbiztosokat, akiknek kiadásához ragaszkodik, hogy felelősségre vonhassák őket. A Vörös Hadsereg, Vörös Őrség és bármilyen szovjetkormány rendelkezésére álló haderő azonnal leszerelendő. A fronton lévő hadsereget fogolytáborokba fogják internálni. Az országban egyelőre katonai diktatúrát léptetnek életbe. A polgári ügyek intézésére polgári biztosokat nevez ki a békekonferencia. Mihelyt a normális élet visszatér az országban, azaz konszolidált viszonyok lesznek, az antanthatalmak közös felügyelete alatt pártatlan népszavazás lesz, melyen az ország lakosai a legszélesebb körű választói jog alapján fogják eldönteni, milyen államforma, királyság vagy köztársaság létesüljön. Nemleges válasz esetén az antant fegyveres hatalommal szerez érvényt akaratának.”⁴

A csíki hetilap a magyarországi fronton zajló eseményekkel is foglalkozott. A híradásból megtudjuk, hogy „a Tisza jobb partján fekvő Szolnok városa, ahonnan a magyar támadások a tiszai román front ellen irányulnak, majdnem teljesen elpusztult. A villamosmű, malmok, a gyárak, a középületek jórészt a Vörös Hadsereg agyúitól rommá vannak löve. Ezenkívül a lakosságnak 4 millió korona sarcot is kell fizetnie.”⁵ A román hadsereg tehát, nemcsak Szolnok városát tette tönkre, de a nyomorba döntött lakosságot óriási hadisarc fizetésére kényszerítette. Sőt, Apáthy Istvánt a románok öt évi fogházra ítélték a székelyek toborzásában való részvételéért, felségsértésért, lázító röpiratok terjesztéséért és a gányi mészárlásban való részvételéért.⁶

A *Csíki Lapok* lyoni tudósítója 1919. július 30-án közölte az antant kiáltványát a magyar néphez, mely a következőket tartalmazta: „A szövetséges és a csatlakozott kormányok melegen óhajtják, hogy békét kössenek a magyar néppel, és hogy ekképpen véget vessenek annak az állapotnak, amely lehetetlenné teszi Közép-Európa gazdasági újjászületését, és akadálya minden oly kísérletnek, amely a lakosság

4 Az antant ultimátuma a magyar szovjetkormányhoz. In *Csíki Lapok*, 1919. július 20. Szolnok városa két tűz között. In *Csíki Lapok*, 1919. július 20.

5 Szolnok városa két tűz között. In *Csíki Lapok*, 1919. július 27.

6 Öt évi fogházra ítélték Apáthyt. In *Csíki Lapok*, 1919. július 27.

élelmezésére irányul. Ennek a munkának még a megkísérlése is lehetetlen addig, amíg Magyarországnak nincs olyan kormánya, amely a népet képviseli és amely Magyarország által a szövetséges kormányokkal szemben elvállalt kötelezettségeket nem hajtja végre a szerződés betűjéhez és szelleméhez híven. Kun Béla kormánya e feltételek egyikének sem felel meg. Nem csupán hogy megszegte a Magyarországgal kötött fegyverszüneti szerződést, hanem épp a jelen pillanatban offenzívát kezdett egy barátságos és szövetséges hatalom ellen.

A szövetséges kormányoknak kötelessége, hogy a különös helyzetből folyó rendszabályokért magukra vállalják a felelősséget. Élelmiszereket és szükségleti cikkeket csak úgy szállíthatunk, a blokádot csak úgy szüntethetjük meg, a gazdasági újjáalkotás művére csak úgy vállalkozhatunk, ha Magyarországnak egy, a népet képviselő kormánya lesz, és nem olyan kormánya, melynek hatalma terroron alapszik. A szövetséges hatalmak szükségesnek tartják még hozzátenni, hogy a magyar területnek minden idegen részről való megszállása – amint azt a békekonferencia meghatározta – azonnal véget fog érni, mihelyt a szövetségesek főparancsnoksága úgy véli, hogy a magyarok kielégítő módon végrehajtották a fegyverszüneti feltételeket.”⁷

A *Csíki Lapok*ban 1919. augusztus 3-án arról olvashatunk, hogy az antant minden szempontból támogatta a szegedi ellenkormányt a rend helyreállításában. Minderről a lap szerkesztője így fogalmazott: „A bécsi *Neue Tag* jelentése szerint, Franch d’Esperay tábornok erélyes akciót kezdett Kun Béla ellen, s minden tekintetben támogatja a szegedi kormányt. Az új kormány, melynek elnöke P. Ábrahám Dezső, a megszállott területekről toborozható csapatok szervezése érdekében nagy anyagi forrásokkal rendelkezik. E csapatokat az antant fogja felszerelni és rendelkezésükre is bocsátott már több tankot. P. Ábrahám miniszterelnök reméli, hogy a kommunisták ellen indítandó akcióban az antant hozzájárulását még e hó végén megkapja.”⁸

7 Az antant kiáltványa a magyar néphez. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 3.

8 Az antant támogatja a szegedi ellenkormányt a rend helyreállításában. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 3.

Az antanthatalmak katonai és diplomáciai lépései elősegítették a mai Kelet-Magyarország és a főváros elfoglalását a román hadsereg által. A román csapatok 1919. augusztus 4-én délután 4 órakor szállták meg Budapestet. A következő nap „Három fegyvernemből álló különítmény díszmenetben elvonult a város közepén az erdélyi [román] csapatok parancsnoka és a nagyközönség előtt.”⁹ A Budapestre való bevonulással párhuzamosan Szolnok városát elkeseredett harcok után elfoglalták a románok. A *Csíki Lapok* tudósítása szerint „a várost két részről erősen bombázták, nagy tűz támadt, amelyet még a mai napig sem sikerült eloltani.”¹⁰

Szolnok és Budapest elfoglalása után a magyar szovjetkormány tagjai menekülésre kényszerültek. A *Csíki Lapok* információit két forrásból merítette. A román hírforrás szerint Kun Béla öt népbiztos társával repülőgépeken Oroszországba szökött, és Kun Béláék rengeteg kincset vittek magukkal. Az osztrák hírügynökség szerint „Kun Béla engedélyt kapott, hogy Ausztriában maradjon. Bécsbe érkezett, ahol internálni fogják.”¹¹ Szamuely Tibor népbiztos azonban szökni próbált. „Az osztrák határon a csendőrök felismerték és letartóztatták, mire Szamuely főbe lőtte magát és nyomban meghalt. Holttestét Wiener Neustadtba vitték.”¹² Kun Béla szovjet kormányának bukása után Andrassy Gyula gróf Budapestre akart indulni, hogy tárgyalásokat folytasson a kormánnyal a külügyi tárca átvételéről. A *Csíki Lapok* szerint „Andrassy azonnal fel fogja venni a tárgyalásokat külfölddel is.”¹³ Egy hét múlva a *Matin* hírügynökség jelentésére alapozva a csíkszeredai hetilap jelezte, hogy „Andrassy Gyula gróf Svájcban Budapestre érkezett, ahol hosszasan tárgyalt az antant bizottság férfiival. Általános meggyőződés, hogy a magyar pártok egyesítésével sikerülne fog rövid idő alatt szilárd és életerős magyar minisztériumot alakítani.”¹⁴

9 A román főhadiszállás jelentése augusztus 5-ről. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 10.

10 Szolnok városa leégett. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 10.

11 Kun Béláék Oroszországba szöktek. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 10.

12 Szamuely Tibor öngyilkos lett. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 10.

13 Andrassy tárgyal a kormánnyal. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 17.

14 A helyzet megszilárdul. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 24.

A román megszállás után röviddel, a világháborúban kitűnt József Ágost királyi herceg-tábornagy néhány hétig Magyarország kormányzója lett.

1919. augusztus 6-án azonban a Friedrich István vezette csoport behatolt a Sándor-palotába és lemondatta a Kun Béláék bukása után megalakult Peidl-kormányt. Az antantnak ugyanis elfogadhatatlan volt egy Habsburg uralkodócsaládból származó személye, mivel ő nem pusztán a Magyar Királyság restaurálásának, hanem az egész Monarchia visszaállításának a veszélyét hordozta magában.

Budapestnek a románok általi katonai megszállása után, a román uralom magyarelles jellege Erdélyben is hangsúlyosabbá vált. Megkezdődött a tisztviselők egy részének kiutasítása. Minderről a *Csiki Lapok*-ban a következőket olvashatjuk: „A Kormányzó Tanács 8272–1919. sz. rendeletét most hajtják végre a rendőrhatalóságok. A rendelet értelmében mindazok, akik nem születés jogán szereztek illetőséget, vagy azt a törvényes formák betartásával kifejezetten meg nem szereztek, lakóhelyükről illetőségi (születési) helyükre kötelesek távozni. Ide tartoznak az esküt nem tett tisztviselők is. A rendelet alapján Marosvásárhelyen a napokban 1087 személyt utasítottak ki, akiknek 20-áig el kell hagyniuk Marosvásárhelyt. Ez azonban csak az első turnus. Hasonló rendeletek adtak ki Udvarhelyen és más helyeken.”¹⁵ Csík vármegyében az ügyvédek is felszólították az eskü letételére. „Dr. Doublesiu György prefect magához kérte az ügyvédek és az eskü letételére hívta fel. – olvashatjuk a *Csiki Lapok*-ban. – Értesülésünk szerint az ügyvédek azon indoklással, hogy esküjük alól feloldva nincsenek, s így a román impériumra esküt nem tehetnek, eskü letételére nem voltak hajlandók, a bíróságoknál tehát képviselőt nem vállalhatnak. Hír szerint a bíróságok román bírákkal közelebről megkezdik működésüket.”¹⁶ Gyergyószentmiklóson a nyomás hatására néhány jogász vállalta az eskü letételét. Az ügyvédi kar tagjai közül a román dr. Dobreán Mihály és dr. Precup Emil mellett az örmény származású dr. Novák Albert, az izrealita vallású dr. Vámos Nándor

15 Kiutasított idegenek. In *Csiki Lapok*, 1919. augusztus 17.

16 Az ügyvédek is felszólították az eskütételre. In *Csiki Lapok*, 1919. augusztus 17.

és a magyar dr. Nagy József tették le a román hatalom által kívánt esküt.¹⁷

A *Csiki Lapok* 1919. augusztus 24-i lapszámának szerkesztői ismét Magyarország és az antanthatalmak közötti békeszerződéssel foglalkoztak. Közölték a párizsi tudósítást, miszerint „a szövetségesek legfőbb tanácsa ülésre ült össze és Magyarország békeszerződésével foglalkozott.”¹⁸ Új fejleménynek tekintették az Egyesült Államok egyre nagyobb érdeklődését a magyarországi eseményekkel kapcsolatban, akik Bandholtz tábornokot küldték ki a katonai bizottságba. A hetilap kommentátora szerint a „kiküldött katonai bizottság mintegy záloga lesz a magyar nép előtt annak, hogy külhatalom nem fog belügyeibe avatkozni. Katonai bizottság fogja ellenőrizni a fegyverszüneti szerződés végrehajtását és ez fogja meghatározni, vajon az új kormány szilárdnak tekinthető-e. A békeértekezlet bevárja a bizottság jelentését, és e jelentéstől függ majd főként az, hogy Magyarországot a béke megbízottainak kiküldésére felhívják-e.

A blokád megszüntetése következtében már megindult az élelmiszerek szállítása Magyarország felé, és a dunai forgalmat is rövidesen megnyitják. Párisban általában bíznak abban, hogy a béke hamarosan meg lesz Magyarországgal.”¹⁹

A csíkszeredai hetilap utolsó augusztusi számában szintén a magyar békeszerződésről írtak: „az antant főtanácsa az utóbbi napok folyamán – olvashatjuk – nagy vonásaiban elkészítette a magyar békeszerződést. Tekintetbe vették azonban az azóta érvényesített csehszlovák igényeket is. Ezeket a rendelkezéseket ideiglenesen a magyar politikusok megkérdése nélkül állapították meg. Magyarország végleges kormányának a megalakulása után azonban a magyar békedelegátusokat azonnal meghívják Páris egyik elővárosába a békefeltételek fogalmazványának átvétele végett. A békedelegáció megállapította ugyan Magyarország számára a pénzügyi és gazdasági feltételeket is, minthogy azonban ez Magyarország nemzetgazdaságára, állampénzügyeire súlyos terheket róna, épp úgy, mint Németausztriával történt, egy újabb bizottságot fognak kiküldeni, amely egy későbbi időpontban állapítja meg a

17 Gyergyószentmiklósi ügyvédek esküje. In *Csiki Lapok*, 1919. augusztus 24.

18 Gyorsan készítik elő a békét Magyarországgal. In *Csiki Lapok*, 1919. augusztus 24.

19 Uo.

jóvátételi összeget, valamint a hadikölcsönre és a bankjegy adósságra vonatkozó rendelkezéseket. Ez a jóvátételi antantbizottság majd át fogja venni Csehország pénzügyeinek ellenőrzését és gondoskodik arról, hogy a lakosság túlságos megterhelését és minden igazságtalan pénzügyi intézkedést elkerülve az antanthitelezők érdekét is megóvja. A békekonferencia szeptember végéig remélhetőleg elkészül ezzel a munkájával is.”²⁰ Egy másik írásból megtudjuk, hogy a magyar ügy ismét a főtanács elé került és a békeszerződésbe fölveendő kérdéseket vitatták meg. „A főtanács elhatározta, hogy a német kormányhoz jegyzéket intéz a (Magyarországra irányuló) szénszállítás ügyében.”²¹ Csíkbán az amerikai magatartás megváltozását is érzékelték. „Az a hír terjedt el – olvashatjuk a hetilapban –, hogy a bécsi amerikai misszió parancsot kapott Bécs elhagyására. Ezt a feltűnő rendelkezést úgy magyarázzák, hogy az amerikaiak elégedetlenek a tárgyalások jelenlegi helyzetével. Az amerikaiak csak akkor fognak visszatérni Bécsbe, ha az amerikai szenátus ratifikálta a békeszerződést.”²²

Szeptember hónap első napján Friedrich István elnökletével új magyar kormány alakult, amely a következő jegyzékben értesítette a Budapesten székelő szövetségi katonai bizottságot: „Uraim! Van szerencsém mellékelve megküldeni az új magyar kormány névsorát egy jegyzék kíséretében azzal a kéréssel, hogy szíveskedjenek ezeket az okmányokat a versailles-i konferenciának eljuttatni. Fogadják, uraim, őszinte tiszteletem kifejezését.”²³ A Friedrich István által bemutatott kormány a következő miniszterekből állt: „Elnök és belügy: Friedrich István iparos; külügy: kijelölve a távollevő Csáky István gróf diplomáciai tisztviselő; belügyi államtitkár: Beniczky Ödön volt tisztviselő; földművelésügy: Rubinek Gyula az Omge igazgatója; kereskedelemügy: Heinrich Ferenc kereskedő; pénzügy: Grün János tisztviselő; hadügy: Schnetzer Ferenc tábornok; közéletmezés: Ereky Károly mérnök, kereskedő; vallás és közoktatás: Huszár Károly tanító; államtitkár: Pekár Gyula író; igazságügy: Baloghy György bírósági; nemzeti kisebbségek minisztere: Bleyer Jakab egyetemi tanár; népegészség-

20 A magyar békeszerződés vázlata. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 31.

21 A magyar ügy a főtanács előtt. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 31.

22 Az amerikai misszió elhagyja Bécsset. In *Csíki Lapok*, 1919. augusztus 31.

23 Friedrich jegyzéke a béketárgyaláshoz. In *Csíki Lapok*, 1919. szeptember 7.

ügy: Csillér András orvos; propagandaügyi miniszter: Haller István katolikus lelkész, publicista; kiszgazdák minisztere: Sokorópátkai Szabó István földműves; ipari munkások minisztere: Oláh Dániel vasmunkás.”²⁴

Az új magyar kormány összetételét a *Csíki Lapok* szerkesztője a következőképpen magyarázta: „Lehetetlenség volt és mindenkor lehetetlenség lesz olyan minisztériumot összeállítani, amely a Budapesten időző katonai missziók mindegyikének, úgyszintén az igen nagyszámú politikai párttöredékek kívánságának megfelelően, és ezenkívül a román királyi parancsnokság tetszésével is találkozók. Egészen bizonyos azonban, hogy a ma összeállított minisztérium a magyar nemzet túlnyomó nagy többségének a rokonszenvét és feltétlen bizalmát bírja, amiről a katonai missziók vezetőinek bizonyára volt alkalmuk meggyőződni.”²⁵

A kormányalakítás után az új miniszterelnök három tagból álló bizottságot készült Párizsba küldeni, hogy tájékoztassa az antanthatalmakat a kormányalakításról, és tárgyaljon a Magyarországgal kapcsolatos béketárgyalások menetéről. Hír szerint ennek a bizottságnak Teleky Pál gróf, Tánczos Gábor tábornok és Varjassy Lajos dr., a szegedi kormány volt kereskedelemügyi minisztere lettek volna a tagjai.²⁶

A kisebbségek védelmével kapcsolatos tárgyalásokat a *Matin* hírügynökség jelentése alapján szintén figyelemmel kísérték Csíkból, melyről a következőket írták: „A legfelsőbb tanács elfogadta a kisebbségek különleges jogait biztosító ama szerződéstervezeteket, melyeket egyrészt a nagyhatalmaknak, másrészt Romániának és a csehszlovák államnak kell aláírniok. E szerződéseket ugyanaz a szellem hatja át, mint amelyet Lengyelország írt alá. Emlékeztetünk rá, írja a *Matin*, hogy Brätianu, mikor Párizsból elutazott, kijelentette, hogy ő a maga részéről megtagadja a szerződés aláírását. Ha tehát Románia vonakodnék aláírásával ellátni e megegyezést, más delegált fogja az aktust elvégezni.”²⁷

24 Uo.

25 Uo.

26 Friedrich párizsi követei. In *Csíki Lapok*, 1919. szeptember 7.

27 A kisebbségek védelméről szóló rendelkezés a legfőbb tanácsban. In *Csíki Lapok*, 1919. szeptember 7.

Az amerikaiak magatartása a párizsi béketárgyalásokkal kapcsolatban tovább radikalizálódott, olyannyira, hogy a *Temps* című lap verszkiáltást kürtölt világgá a versailles-i béke aláírásának sorsáról. Mint írta: „A nagy nehézségekkel és kínos vajúadások után megkötött versailles-i béke veszedelemb[e]n forog. [...] A szenátus továbbá meg akarja őrizni Amerika szabad elhatározási jogát, hogy ő maga dönthesen és mérlegelhessen az adott események fölött. Különösen hadüzenet esetére akar magának szabadkezet biztosítani.

És nem hajlandók túrni, hogy az amerikai köztársaság felségjogait bármi tekintetben is korlátozzák. Mindezekből az tűnik ki, hogy az egész béke a kapitalizmus áldozata lesz. Wilsonnak a nemeslelkűségét és jóhiszeműségét nem lehet letagadni, azonban könnyen megesik, hogy ő is áldozatául esik a kapitalista politikának.

A *Temps* szerint a béke egyedüli biztosítéka a Népek Ligájában van. Ha ezt gerincében eltörik, akkor más garanciák után kell nézni.”²⁸

1919. szeptember 21-én a *Csíki Lapok* főszerkesztője a következő kommentárt fűzte a békekonferencia akkori állásához: „...A békekonferenciát uraló hatalmak közt sem ideális a béke. Anglia izgatottan és éles hangon kifogásolja Amerikának az ír kérdésbe való beavatkozását. Anglia – úgy látszik – mindenütt lelkes híve a népek önrendelkezési jogának, csak éppen a saját égisze alatt élő népeknél nem. Amerika maga pártokra szakadt és agitál a német békeszerződés ratifikálása körül.

Az osztrákok aláírnak, mert muszáj. Ha alá nem írnak, éhen fognak veszni.

A balkáni csendélet teljes, amennyiben Szerbia és Montenegró dühösen verekszik: az olaszok és a szerbek még nem nyugodtak meg a fiumei kérdésben, s Szerbia körömszakadtáig köti magát a város tulajdonához. És inkább nemzetközi kikötőt óhajt, semhogy engedjen az olaszok kívánságának. Törökországot Kisásziára akarják szorítani. Bulgárián rendcsinálás címén rajta tartja kezét az antant. Jugoszlávia frissen koalizált részei már a szétszakadás feltartóztatathatlan útján járnak. Lengyelország és Németország nem tudnak megegyezni egymással még területi kérdésekben sem. Németország felrobbantotta

²⁸ Veszélyben a versailles-i béke. Amerika nem ratifikál. In *Csíki Lapok*, 1919. szeptember 7.

átadandó tengeralattjáróit, most ugyanazt tette minden szigorú intézkedés dacára a zeppelinekkel. Szóval nem hajlandó parírozni a békekonferencia rendszabályainak.

Japán gyanúsán nagylelkű Kínával szemben. Kiautsaut és Tsringtaut visszaadja. Tehát igen békés politikát folytat a veszedelmes szomszédal szemben, amely Amerikát új milliárdoknak hadicélokra való előirányzására ösztönzi.

Konstantinápoly kinek felügyelete alá kerüljön? Ki vállalna egy Balkán protektorátust? Hogyan gyakorolja az antant a kisebbségek jogainak ellenőrzését? Mind olyan kérdések, amelyek a jövő egyenetlenségek és viszályok magvát hordozzák magukban.

Hogy a németekben leplezetlenül él a revans gondolata, ezt a békekonferencia jobban tudja, mint mi.

Akik a békekonferencia munkájával nincsenek megelégedve, azok egymás után az amerikai szenátushoz és az amerikai néphez fellebbeznek.

Szóval a békekonferencia munkájában nincs meg a megnyugvás keltéséhez szükséges belső erő, s eddigi működése még korántsem garantálja a világbékét. Ennyi az, amit ma bizonyosan lehet tudni.”²⁹

Egy hét múlva arról értesülünk, hogy egyes vélemények szerint a nagyhatalmak nem ismerték el a magyar kormány legitimitását. Minderre a Budapesten megjelenő *Szabadságban* közölt Szabó Istvánnal, az Országos Kisgazda és Földműves Párt vezérével készült interjúból következtethetünk. Arra a kérdésre, hogy lehet-e számítani a blokád közeli megoldására, Szabó István ezt mondta: „Az antant jegyzékből nyilvánvalóvá vált, hogy Friedrich nem választhat. Csak távozása után lehet erről szó, ami azt jelenti, hogy a magyar békeszerződést október 20-ig aligha írják alá. A szerződés aláírása azért lehetetlen, mert egyáltalán nincs, aki aláírja. Ha az eljövendő új kormánynak módot adnának is a nemzetgyűlés összehívására, ilyen gyors tempóról akkor sem lehetne szó. Egyébként most újból feléledt a magyar parlament összehívásának a terve. Eddig hatvan képviselő írta alá azt az ívet, melyben a házszabályok megfelelő szakaszára hivatkozva, a képviselőház mielőbbi összehívását kéri.

29 A békekonferencia mérlege. In *Csiki Lapok*, 1919. szeptember 21.

Valószínű, hogy holnapra már 80 aláírás lesz együtt, s azután az ívet átnyújtják Simonsits Elemér alelnökhöz. A képviselőház a főrendházzal egyetlen ülésre ülne össze, s a napirendre a következő tárgyakat tűznék ki:

1. Kormányzó vagy kormányzótanács választása és ennek felhatalmazása a törvényes kormány kinevezésére.

2. Kijelölése annak a választói törvénynek, melynek alapján az általános választások megejtendők lesznek.

3. Romániával való megegyezés kérdése.

A parlament összehívásának tervével szemben ellenvélemény is van, mégpedig tekintélyes pártvezérek részéről. Ezek szerint fontos, hogy most békekötés előtt ne üljön össze az a parlament, mely a háború kitörésekor együtt ült, s amely önmagát addig hosszabbította, míg végre önmagát teljesen kiélte.

Legjellemzőbb különben az, amit Peidl Gyula mondott a helyzetről. A *Köztársaság* egyik munkatársa felkereste Peidl Gyula volt miniszterelnököt, a szociáldemokrata párt vezérét, hogy pártjának a helyzettel szemben állásfoglalása felől kérdést intézzon hozzá. Peidl így felelt:

- Ez, ami most van, már nem is helyzet - ez a bolondokháza. Állásfoglalásról tehát szó sem lehet."³⁰

A *Dacia* távirati ügynökség Szabó István véleményével ellentétben szeptember 24-én Párizsból jelezte, hogy októberben aláírják a magyar békeszerződést. „A Legfelsőbb tanács tegnap esti ülésén, melyen Clemenceau elnökölt, elhatározta - írta a *Csiki Lapok* a *Dacia* távirati ügynökség jelentésére alapozva -, hogy jegyzéket küld a magyar kormánynak, amelyben felszólítja a kormányt, hogy legkésőbb október hó 15-ig küldje ki delegátusait, akik a békeszerződést Magyarország nevében aláírják.”³¹

Egy hét múlva kiderült, hogy mégiscsak az Országos Kiszegző és Földműves Párt vezérének volt igaza. Clemenceau francia miniszterelnök ugyanis táviratot küldött a Friedrich-kormányhoz, mely a következőket tartalmazta:

30 Nincs, aki aláírja a magyar békeszerződést. In *Csiki Lapok*, 1919. szeptember 28.

31 Októberben írják alá a magyar békeszerződést. In *Csiki Lapok*, 1919. szeptember 28.

„1. Az antant csakis a választások után megalakítandó kormánnyal tárgyal.

2. Megengedi, hogy Friedrich megejtse a választásokat.

3. Megengedi, hogy karhatalmat szervezzen.

4. Magyarország élelmezéséről az antant gondoskodik, s ezért élelmezési diktátorát újból rövidesen Budapestre küldi.”³²

A *Csiki Lapok* október elején Romániának a béketárgyalásokon függőben levő kérdéseivel is foglalkozott. Mint írta: „A félhivatalos *L'Indépendance Roumanie* az alábbi négy pontban jelöli meg a legfőbb tanács és Románia közt elintézendő ügyeket: 1. területi kérdés. 2. Románia gazdasági és politikai függetlenségének és a kisebbségeknek kérdése. 3. A budapesti kérdés. 4. A dunai kérdés – Románia területi követelései: a Bánát, a Magyarországgal való határ és Besszarábia.”³³

Ugyanabban a lapszámban a magyar békeküldöttség néhány kijelölt tagjával is megismerkedhetünk. „A Párizsba küldendő magyar békedelegátusok vezére gróf Andrassy Gyula. A kiküldött békedelegáció tagjai között vannak Ugron Gábor, Hegedűs Loránt, Polónyi Géza, Teleki Pál gróf, Vázsonyi Vilmos és még többen. Végre csakúgy látszik, hogy közeledik a magyar béke is, és még e hó közepén megtudjuk a magyar békefeltételeket, melyeket bizonyosan ma még a legnagyobb angol lapok sem tudnak.”³⁴

A békekonferencia George Russell Clerk³⁵ angol diplomatát küldte Budapestre, a magyarországi viszonyok tanulmányozására. Fő feladatköre egy új koalíciós kormány létrehozása lett volna. Az új kormánynak az általános választójog alapján választásokat kellett tartania. Elképzelése szerint csak a választások révén létrejött új parlament dönthetett az államformáról és a legfőbb magyar állami méltóság betöltéséről, mely aláírhatná a békeszerződést. Clerk a többpártrendszeren alapuló parlamentarizmus fenntartását kezdeményezte egy esetleges katonai diktatúrával szemben. Véleménye szerint a nagy szervezeti és társa-

32 Clemenceau távirata Friedrichhez. In *Csiki Lapok*, 1919. október 5.

33 Románia függőben levő kérdései. In *Csiki Lapok*, 1919. október 5.

34 Magyar békedelegátusok. In *Csiki Lapok*, 1919. október 5.

35 George Russell Clerk angol diplomata 1874. november 29-én született és 1951. június 18-án hunyt el.

dalmi erővel fellépő, katonai és hatalmi funkciókat is birtokló „keresztény-nemzeti” pártokra kellett alapozni az új kormányt, amely a szociáldemokrácia és a liberális polgárság képviselőjén alapulna.³⁶

A *Csíki Lapok* szerkesztői is üdvözölték az angol diplomatának az antanthatalmak vezetői általi kiküldését Magyarországra 1919 októberének közepén. Mint írták: „...a párizsi legfőbb tanács Clerket nevezte ki magyarországi legfőbb képviselőjének, ki már Budapestre érkezett a helyzet tanulmányozása végett.”³⁷

A *Csíki Lapok* a *Neue Freie Presse* által képviselt antantkörökből úgy értesült, hogy a párizsi legfőbb tanács legutóbbi ülésében beható vizsgálat alá vette Clerk követnek a tárgyalásairól és a magyarországi helyzetről szóló jelentését. „A jelentés egyes részleteinek kiegészítéséül Saint-Aulaire márki jelentését is várják – olvashatjuk –, aki a minap ismét Budapesten időzött és a magyar politikai helyzetről kimerítően tájékozódott. A legfőbb tanácsnak Magyarországra vonatkozó döntése minden valószínűség szerint rövid időn belül megtörténik. A magyar békeszerződést már főbb pontjaiban kidolgozták, s készen van a magyar küldöttség elé való felterjesztésre.”³⁸

Október végén és november elején a román katonai hatóságok politikai nyomása Székelyföldön tovább fokozódott. A csíki hetilapból megtudjuk, hogy „a helybeli román katonai parancsnokság a csíkszeredai kereskedőket és iparosokat arra kötelezte, hogy cégtáblaikat november 10-ig elsősorban román feliratokkal lássák el.”³⁹

A román hadvezetés nemcsak Székelyföldön, hanem Budapesten is éreztette hatalmát. „A román katonai parancsnokság tegnap délután Friedrich István miniszterelnököt letartóztatta. A letartóztatásra az adott okot, hogy Friedrich a román hadsereget és népet sértő kifejezéssel illette. A miniszterelnököt két órai fogság után feltételesen szabadon engedték.”⁴⁰ A megszálló román hadsereg 1919 őszén az összeomlott magyar állam tervszerű kirablását végezte. Szeptember 15-ig csak a szolnoki vasútvonalon közel kilencezer vagonnyi terméket

36 Magyar Nemzeti Levéltár. Országos Levéltár. *A magyar minisztertanács iratai.*

37 Az antant legfőbb budapesti képviselője. In *Csíki Lapok*, 1919. október 26.

38 Elkészült a magyar béke. In *Csíki Lapok*, 1919. október 26.

39 Román cégfeliratok. In *Csíki Lapok*, 1919. november 2.

40 Friedrich miniszterelnök kétórás fogsága. In *Csíki Lapok*, 1919. november 2.

vittek ki az országból, miközben Csongrádnál is 9300, áruval megrakott vagon hagyta el Magyarországot a Regát felé. Jóllehet a békekonferencia többször felszólította Romániát, hogy fejezze be Magyarország kifosztását, érdemi cselekmény ez ügyben nem történt.⁴¹ Egyedüli kivételt Harry Hill Bandholtz amerikai vezérőrnagy erélyes fellépése jelentett, aki 1919. október 5-én megakadályozta a Magyar Nemzeti Múzeum kirablását a románok részéről.⁴²

Az anyagi károk mellett az emberéletekben bekövetkezett veszteségek is jelentősek voltak. A román megszállásnak több mint ezer áldozatát jegyezték. Ennek tizedét Budapest népessége szenvedte el. Az esetek többségében a rablásokkal egy időben fordult elő gyilkosság vagy nemi erőszak. E pusztítások ellenére a magyar államtól nemcsak az első világháborúban elszenvedett román anyagi veszteségek miatti kárpótlást hajtották be Magyarországtól, hanem az 1919. évi magyarországi román hadműveletek költségeit is.⁴³

1919 októberének végén és november elején George Russell Clerk Budapesten folytatta a magyarországi helyzet tanulmányozását. A *Csiki Lapok* szerint „Clerk György a párizsi legfőbb tanács teljhatalmú megbízottjának tárgyalásai a politikai pártok vezetőivel Budapesten befejezést nyertek. Friedrich István jelenlegi magyar miniszterelnöknek távozni kell, s helyébe az eddigi hírek szerint Wlassics Gyula, a közigazgatási bíróság elnöke kerül. Az elnöklete alatt alakuló új kormánykoalíció az antant előtt elismert lesz. Clerk mindaddig Budapesten marad, míg alkalmas kormány alakul, melyet azonnal meghívunk a békekonferenciára. Ha tehát újabb huzavona nem történik, november folyamán a legfőbb tanács átadja delegátusainknak a magyar békeszerződés szövegét. Clerk kijelentette, hogy Magyarország gazdasági helyzete legrosszabb Európában, mert erdők, bányák és só nélkül maradt.”⁴⁴

41 Perczel Olivér: *A Tiszántúli területek román megszállása*. Elhangzott a 2019. november 14-i gyergyószentmiklósi történész konferencián.

42 Bödök Gergely: *100 nap – Budapest román megszállása 1919-ben*. Elhangzott a 2019. november 14-i gyergyószentmiklósi történész konferencián.

43 Uo.

44 Mi történik Budapesten? In *Csiki Lapok*, 1919. november 9.

Erdélyben és a nagyhatalmak által a románok részére kijelölt területeken 1919. november 2-án a románok képviselőválasztásokat tartottak. A magyarság nem vett részt ezeken a választásokon, mindeütt távol tartotta magát a szavazástól. A kerületekben román jelöltek léptek fel, kiket ellenjelöltek hiányában csaknem mindenütt egyhangúlag választottak meg.⁴⁵

Sir George Clerk a románok által megszállt Magyarországból egy életképes, önálló hadsereggel rendelkező állam létrehozására törekedett. 1919 novemberének közepén Clerk, mint az antant megbízottja, Zichy Rafael gróf, Horovitz Nathan amerikai megbízott, Negulescu ezredes és a titkosrendőrség kíséretében Siófokra és Győrbe utazott, hogy megismerje az újraalakított magyar hadsereget, és személyesen győződjön meg arról, hogy az képes lesz-e minden politikai befolyástól mentesen Magyarország törvényes rendjét megvédeni.⁴⁶ Az új hadsereg és az új koalíciós kormány létrehozása után Sir George Clerk új jelentést készített Magyarországról, hogy ennek alapján a legfőbb tanács újratárgyalhassa a magyar kérdést.⁴⁷

Románia a párizsi békét a kisebbségi jogok szavatolása nélkül akarta aláírni. Párizsi diplomáciai körök arról értesültek, hogy Románia elhatározta a békeszerződés aláírását, azonban fenn szeretné tartani magának azt a lehetőséget, hogy a Népliga előtt tiltakozzék a kisebbségi jogok részéről való biztosítása ellen.⁴⁸ Románia magatartása miatt a legfőbb tanács úgy döntött, hogy a Népszövetség végrehajtó bizottsága Párizsban tartsa meg első ülését. A végrehajtó tanács véglegesen akarta rendezni a megoldásra váró kérdéseket, melyek a következők voltak: „speciális egyezmény kötése Görögországgal, Délszláviával és Romániával, és a béketárgyalások megtartása Bulgáriával, Magyarországgal és Törökországgal.”⁴⁹

A nagyhatalmak újabb jegyzéket intéztek Romániához. A diplomáciai képviselők közvetítésével átnyújtott jegyzék szerint „Coanda, a párizsi

45 Román képviselőválasztások. In *Csíki Lapok*, 1919. november 9.

46 Clerk megismeri a magyar hadsereget. In *Csíki Lapok*, 1919. november 16.

47 A legfőbb tanács újból tárgyalja a magyar kérdést. In *Csíki Lapok*, 1919. november 16.

48 Románia és a béke. In *Csíki Lapok*, 1919. november 16.

49 A nemzetek szövetségének végrehajtó bizottsága fogja tárgyalni Magyarországot és Románia kérdését is. In *Csíki Lapok*, 1919. november 16.

román delegáció tagja nem hozott választ az utolsó jegyzékre, amelyet Clerk jelentése alapján október hó 12-én intéztek Romániához. Azt is beszélik, hogy a jegyzék követeli, hogy a kormány a legrövidebb idő alatt adjon választ.⁵⁰

George Clerk magyarországi tartózkodása alatt tapasztalhatta a román hadsereg törvénytelen rekvizícióit, a lakosság és az üzletek kirablását a román katonai egységek által. A négyek tanácsa előtt tényekkel és érvekkel javasolta a román csapatok kivonását Budapestről és a Magyarországnak megtartandó részéről. Elképzelése szerint a román csapatokat Horthy Miklós hadserege váltaná fel, azzal a feladattal, hogy az új kormány számára biztosítsa a szilárd államhatalmat. 1919. november 5-én George Russell Clerk irányítása alatt megvalósult a politikai pártok és a fővezér közötti megegyezés. Horthy írásos nyilatkozatban nyugtatta meg az aggódó liberális politikusokat: alárendeli magát a kormánynak, nem fog katonai diktatúrát létrehozni, és elismeri a polgári jogegyenlőséget. A korabeli magyar politikusok garanciát láttak az angol diplomatában is.

A békekonferencia döntéshozóinak felszólítására a csehszlovák katonai egységek kivonultak Észak-Magyarország egy részéből. A román csapatok azonban csak Budapestet és a Duna-Tisza közét ürítették ki. Jugoszláv megszállás alatt maradt Pécs és a baranyai háromszög. Megállapodás történt, hogy a román csapatok helyét a „Nemzeti Hadsereg” foglalja el.

A csíkiak szerint 1919. november végének egyik legfontosabb eseményét Horthy Miklós seregének Budapestre való bevonulása jelentette. A *Csíki Lapok* az eseményről így tudósított: „Budapestről érkező utasok beszélik: Horthy, a magyar hadsereg fővezére kiáltványt bocsájtott ki még szombaton. Ebben bejelenti, hogy egy évi züllés után az újjászületett magyar haderő – hála a Dunántúl nemes népének – megindul Budapest felé. Nemzetközi kalandok és megrontott magyarok uralmának vége van. Az újjáéledt Magyarország le fog súlytani azokra, akik az építő munkát hátráltatni akarják. El kell némulnia minden kishitűségnek és gáncsoskodásnak. Fegyelmezett öntudatot és tetterre kész magatartást követel mindenkitől. A budapesti lapok egyöntetűen

50 A legfőbb tanács sürgető jegyzéke a román kormányhoz. In *Csíki Lapok*, 1919. november 16.

megállapítják, hogy a román seregek abszolút rendben vonultak ki és semmiféle incidens nem történt.

Ugyanakkor – tehát pénteken – Budafokon feltűnt a Horthy hadsereg első különítménye. Uszályhajókon jöttek az első darutollas csapatok és e csapatokat nagy ünnepséggel és lelkesedéssel fogadták. Diendorfer alezredes vezette a csapatokat, s az első jelentést Dáni Balázs vette át.

A sereg ünnepélyes bevonulása vasárnap rendkívüli ünnepségek mellett ment végbe. A kelenföldi állomáson szálltak ki a katonák és a Fehérvári úton a Gellért térre vonultak, ahol Bódy Tivadar polgármester üdvözölte őket. A megérkezést ágyúlövés jelentette a főváros lakosságának. A díszmenet innen harangzúgás közben a Ferencz József hídon, Kálvin téren, Károly körúton keresztül ment az Országház térre, ahol fényes ünnepség zajlott le, óriási közönség jelenlétében.”⁵¹

1919 decemberének első felében megalakult a Huszár Károly által vezetett kormány. Az új miniszterelnök személyiségét a *Csíki Lapok* szerkesztője a következőképpen mutatta be: „Huszár Károlyról, aki mint néppárti képviselő került be a parlamentbe, kevesen tudják, hogy pályáját mint tanító kezdte Fehér megyében. Mint hírlapíró került Budapestre Molnár apát Néplapjához, és mint szónok és agitátor, már régebb idő óta nemcsak pártjának, de a Magyar parlamentnek egyik legmunkásabb, legtalentumosabb tagja volt. Az új magyar miniszterelnök hosszú ideig mint néptanító és dolgos, aktív újságíró kereste kenyerét, és a keresztényszocialista mozgalom évek óta ugyancsak nevéhez fűződik.”⁵²

1919 decemberének vége felé az új kormány összeállította a magyar béke delegációt, melynek tagjai a következők voltak:

„Elnök: gróf Apponyi Albert.

Főmegbízottak: Teleky Pál gróf, Somssich József külügyminiszter, báró Lers Vilmos külügyi államtitkár, dr. Popovics Sándor volt pénzügyminiszter, dr. Zoltán Béla volt igazságügyminiszter.

Megbízottak: dr. Walkó Lajos pénzügyi államtitkár, dr. Kállay Tibor pénzügyi államtitkár, gróf Csáky Imre a külügyminisztérium, báró

51 Az ünneplő Budapest. In *Csíki Lapok*, 1919. november 30.

52 Az új magyar miniszterelnök. In *Csíki Lapok*, 1919. december 14.

Láng Boldizsár a hadügyminisztérium, Reuss Andor a földművelésügyi minisztérium részéről.

Politikai tanácsadók: dr. Giesswein Sándor, Lovászy Márton, Nagyatádi Szabó István, Miakits Ferenc.

Közgazdasági tanácsadók: Bernát István, Lánczy Leó, Székács Antal; továbbá a pénzügyek megfelelő kiküldöttjei, a Gyáriparosok Országos Szövetségének egy kiküldöttje.

Főtitkárság: Praznovszky Iván rendkívüli követ, Wettstein János követségi háztanácsos, dr. Hancz Ernő konzul.

Ezenkívül a magyarországi románok, tótok, ruthének, délmagyarországi németek és vendek egy-egy kiküldöttje. Végül Zielinszky Szilárd műegyetemi tanár, Kovács Alajos miniszteri tanácsos, Cholnoky Jenő egyetemi tanár, Baerik Ármin, Yolland Arthur miniszteri tanácsos és a sajtó tíz képviselője.”⁵³

A békefeltételek a magyar küldöttség számára elfogadhatatlanok voltak. Ezért többször is halasztást kértek. Így történt ez 1920 februárjában is, amikor „a legfőbb tanács a magyar delegációnak február 13-án újabb nyolcnapi halasztást adott azon célból, hogy az észrevételekhez mellékelt jegyzékek lefordítását befejezhessék. Ezt a határidő meghosszabbítást a magyaroknak Londonból ratifikálták; a jegyzéket Lloyd George írta alá.”⁵⁴ A magyar küldöttség kidolgozta ellenjavaslatait az antanthatalmak feltételeivel szemben, választ azonban nem kapott. A *Csiki Lapok* felelős szerkesztője szerint „már majdnem két hónapja tárgyalja a főtanács a magyar ellenjavaslatokat. Ettől az időponttól kezdve a békekonferenciának a magyar békeszerződésre vonatkozó határozatairól pozitív hír nem érkezett. A külföldi sajtóban ellentétes közlemények jelentek meg. A konferencia tárgyalásainak Londonba történt áthelyezése óta pedig semmi újat nem tudhattunk meg róluk, mert úgy látszik, Londonban keresztül is vitték Lyold George korábban is hangoztatott álláspontját, hogy a sajtó részére csak a végleges határozatokat szabad közölni.”⁵⁵

53 A magyar békedelegációt már végleg összeállították. In *Csiki Lapok*, 1919. december 21.

54 A magyarok újabb halasztást kaptak. In *Csiki Lapok*, 1920. február 29.

55 A békekonferencia befejezte a magyar javaslatok tárgyalását. In *Csiki Lapok*, 1928. március 28.

Az erdélyi magyar közvélemény a következő hónap elején sem kapott hírt az antanthatalmak válaszáról a magyar ellenjavaslatok elfogadására vonatkozóan. „A magyar béke ügyéről nap-nap után érkező ellentmondó hírek azt bizonyítják – olvashatjuk a *Csíki Lapok*ban –, hogy az antanthatalmak sajtója leszámítva egy-két angol és svájci lapot, nem viseltetik jó indulattal Magyarország iránt, s kész arra is, hogy befejezettnek nyilvánítson olyan tárgyalásokat, melyek még meg sem kezdődtek. Így tegnapi Párisból arról jött hír, hogy a magyar béke delegáció március 30-án tudni fogja a végleges választ, mára pedig már itt van a hágai forrásból a cáfolat: a végleges döntés a magyar kérdésben eltolódik arra az időre, midőn Nitti visszatérhet és kifejtheti a szövetséges Olaszország álláspontját. Bécsi hír is amellet szől, hogy a döntés csak április közepe táján várható.”⁵⁶

A magyar békeküldöttség nem akarta elfogadni az antanthatalmak békefeltételeit. A *Csíki Lapok* gróf Apponyi Albert nyilatkozatai alapján érzékeltette rosszállását a nagyhatalmak békefeltételeivel szemben. Így többek között idézte Apponyinak a *Neues Wiener Tagblatt* budapesti levelezője előtti nyilatkozatát: „Biztosíthatom, hogy visszaérkezésem óta a magyar közvélemény egyhangúlag rosszalja a szőnyegen levő békefeltételeket. Nem tudhatom, minő álláspontra kell helyezkednem a békeszerződés aláírása tekintetében. Tehát meg sem mondhatom. Igen fontos azonban, hogy a magyar nemzet a reánk kényszerített békeszerződést igazságtalannak és olyannak tekinti, amely Európa nyugalmát veszélyezteti.”⁵⁷

A *Times* a következő észrevétellel kísértc Apponyi nyilatkozatát: „Ha maga Apponyi tagadja meg a békeszerződés aláírását, az mit sem számít, de ha a magyar nemzetgyűlés utasítja el az elfogadását, ez a blokád alkalmazását és más megtorló intézkedéseket idézne fel. Végre is a helyreállítási bizottságnak módjában lesz még enyhíteni a békefeltételeken, ez azonban csak jó egyetértés mellett történhet meg. A magyar politika rosszul van inspirálva abban a történelmi pillanatban, midőn mindent kockáztathat.”⁵⁸

56 A magyar béke. In *Csíki Lapok*, 1920. április 20.

57 A Times Apponyi nyilatkozatáról. In *Csíki Lapok*, 1920. április 25.

58 Uo.

A nagyhatalmak közül egyedül az olasz békeküldöttség viseltetett megértéssel a magyarokkal szemben. A *L'Indépendance Roumaine* szerint „Nitti olasz miniszterelnök a magyar békeszerződés megvitatásánál magyar-barát érzelmeket nyilvánított.”⁵⁹ Mindez egy csekély reményt keltett a magyarok körében. Május 6-án még a reménybe vetett hit is elveszett. Az antant hatalmak a magyar küldöttség javaslatait számba se vették. A *Csiki Lapok* párizsi tudósítója 1920. május 10-én a következőképpen mutatta be a visszautasító álláspontot: „A Havas ügynökség jelenti, hogy a nagyköveti konferencia befejezte tanácskozásait a magyar békeszerződés módosításai tekintetében. E hó 6-án át is nyújtották a módosított békeszerződést a magyar delegáció Párisban időző tagjainak, akik a módosításokat táviratilag jelentették Budapestre. Úgy hírlik, hogy a módosítások, amelyek a szerződéstervezeten történtek, legnagyobb részt gazdasági természetűek. A békeszerződés aláírásának május hó 16-ig kell megtörténnie. Ami a népszavazást illeti, nagyobb területekre nézve elutasították a népszavazás kérését, tekintettel a szövetségesekre, és csupán egy-két ipari városra nézve fognak népszavazással dönteni.”⁶⁰

Az antant válaszát és a válaszjegyzék utáni hangulatot a *Csiki Lapok* felelős szerkesztője a következőképpen érzékeltette: „az antant válasza megérkezett Budapestre, ahol rendkívül nagy izgatottságot és megdöbbenést keltett. A válaszjegyzék[nek] azt a passzusát, hogy ezeréves uralom nem jogcím, ha ezen uralom jogtalan volt vagy annak látszik – erélyesen visszautasítják. Apponyinak egész erkölcsi súlyára van szükség, hogy a kedélyeket némileg lecsillapítsa. Az antant a területi határokon nem változtatott, csupán gazdasági és pénzügyi engedményeket tett. A rutén autonóm képviselőnek azonban joga van kinyilvánítani, hogy Felsőmagyarország hová akar csatlakozni. Budapestben az aláírás kérdését a nemzetgyűlés tárgyalja. Az eddigi jelek szerint a jelenlegi vezetők a békeszerződést nem írják alá. Az aláírási határidő, ha meg nem hosszabbítatják, május 15.”⁶¹

59 A magyar béke. In *Csiki Lapok*, 1920. április 16.

60 Uo.

61 Az antant válaszjegyzéke Budapestben. In *Csiki Lapok*, 1920. május 16.

A Magyar Területvédő Liga a magyar nemzethez felhívást intézett, melyben hangsúlyozta, hogy a békét – Magyarország halálos ítéletét – nem szabad aláírni.⁶²

A *Csiki Lapok* egy interjút közölt gróf Apponyi Alberttel, melyet a *Neue Freie Presse* munkatársa készített vele, és amelyben a Magyarországra rákényszerített békéről így vall: „A csütörtöki tüntetés, melyen több mint százezer ember vett részt a társadalom minden rétegéből, és ahol a rendet tulajdonképpen csak a tüntetők tartották fenn, frappáns módon fejezték ki a közvélemény hangulatát. A tömeg elvonult az idegen missziók épületei előtt anélkül, hogy egy hangot is hallatott volna, mely a nemzetközi udvariasság törvényeivel ellenkezik, és én azt hiszem, hogy a közvélemény, mely oly egészségesen nyilatkozik meg az ország szétdarabolásának visszautasításában, kész arra is, hogy momentán szükségessé vált lépések megtételénél szabad választást enged ama felelős faktoroknak, akik a kevés fényponttal rendelkező kényszerhelyzetet áttekinteni képesek.

Teheti ezt annál is inkább, mert hiszen a végkövetkeztetéseket illetőleg nem áll fenn semmiféle nézetkülönbség. Magyarország nem mond le egzisztenciájának természetes alapjairól, viszont távolról sem az a szándéka, hogy kalandokba bocsátkozzék, hanem a jövő igazságos megoldását a dolgok természetes fejlődésétől és ama felfogásnak erősödésétől várja, hogy a természetellenes dolgot lehet ugyan deklarálni, de annak betartása lehetetlenség.”⁶³

A *Csiki Lapok* bemutatta a nemzetgyűlés döntését a magyar békeszerződés ügyében is. „A magyar nemzetgyűlés szerdai ülésében tárgyalás alá vette a magyar békeszerződés aláírásának ügyét. A külügyi albizottság jelentését Giesswein Sándor terjesztette be. A bizottság azt javasolta az országgyűlésnek, utasítsák a Párizsban tartózkodó delegátusokat, hogy a békeszerződést írják alá, mert az országnak jelenlegi kényszerhelyzetében egyéb út nem áll rendelkezésére. A javaslatához elsőnek Simonyi Semadam miniszterelnök szólt, utána a pártvezérek nyilatkoztak, mire a nemzetgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadta és utasította a Párizsban tartózkodó delegáció vezetőjét Praznovszky Ivánt, hogy a békeszerződést írja alá.”⁶⁴

62 A hangulat Budapesten. In *Csiki Lapok*, 1920. május 16.

63 Apponyi a békeszerződésről. In *Csiki Lapok*, 1920. május 30.

Ezek után a magyar béke delegáció „a legfelsőbb tanács által adott újabb ötnapos határidő elteltével bejelentette – olvashatjuk a *Csiki Lapok*ban –, hogy Magyarország kényszerhelyzet hatása alatt kész a békeszerződést aláírni. E közlés vétele után a legfelsőbb tanács a jövő hétre, valószínűleg május 28-ára tűzi ki a magyar békeszerződés aláírásának napját. Az aktus Neuilly-ben vagy Versailles-ban fog lefolyni. Hogy a ma még izgatott magyar közvélemény lassan-lassan lehiggad és belenyugszik a békeszerződés aláírásába, abban nagy része van azoknak a komoly, a béke aláírásának a megtagadásával járó veszedelmeket feltáró beszédeknek, amelyeket Andrassy Gyula, Berzeviczy Albert, Hegedüs Loránt és gróf Teleky Pál mondtak el a békeszerződést tárgyaló külügyi bizottságban.”⁶⁵

A *Csiki Lapok* felelős szerkesztője, Élthes Gyula a következőképpen érzékeltette a békeszerződés magyar részről való aláírásának körülményeit: „Amikorra ezek a sorok napvilágot látnak – a magyar béke bizonyosan alá lesz írva. Nemcsak minket erdélyieket lepett meg a gyors elhatározás, hanem a külföldet is, mert a budapesti gyors hangulat változtatásnak, amely határozott aláírás-ellenes volt, nem tudjuk és még ma sem tudjuk igazi okát adni.”⁶⁶

Végül is a magyarságnak annyi szenvedést okozó békediktátumot 1920. június 4-én, a Nagy-Trianon palotában két jelentéktelen politikus, Benárd Ágoston és Drasche-Lázár Alfréd írta alá.

A trianoni béke pontjai ismertek: Magyarország elveszítette területének kétharmadát. A 320 ezer négyzetkilométer területű, húszmilliós középhatalomból 90 ezer négyzetkilométeres és hétmillió lakost számoló kisállam vált. Románia megszerezte a Partiumot és Erdélyt, a délszláv állam a Délvidéket, Csehszlovákia pedig a Felvidéket és Kárpátalját. Az antanthatalmak a háború egyik felelősének tekintették Magyarországot, amiért tetemes jóvátételt szabott ki a magyar államra. Hadseregét 35 000 főben határozta meg. A békediktátum gazdasági és katonai rendelkezéseivel korlátozta a magyar állam szuverenitását.

Ha a *Csiki Lapok*ban megjelent tudósításokat összehasonlítjuk a korabeli szakirodalom és források összesítéseivel az 1919–1920-as évek

64 A magyar békeszerződés a nemzetgyűlésben. In *Csiki Lapok*, 1920. május 30.

65 Aláírják a magyar békét. In *Csiki Lapok*, 1920. május 30.

66 A magyar békealáírás előtt. In *Csiki Lapok*, 1920. június 6.

eseményeire vonatkozóan, akkor megállapíthatjuk, hogy a lap szerkesztői reálisan informálták olvasóikat a román katonai megszállásról, a magyarországi belpolitikai életről és az antant hatalmak magatartásáról Magyarországgal szemben a Párizs környéki tárgyalásokon, illetve a trianoni békediktátumnak a magyarságra való rákényszerítéséről.

XXXII. évfolyam.

Csikszereida, június 6.

23 szám.

POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS TARSADALMI HETILAP

Table with 3 columns: Szerkesztés és kiadás helye, Felelős szerkesztő, and Kiadás helye. Includes names like Vakar E. Károly and Dr. ÉLTHÉTS GYULA.

A magyar béke aláírás előtti.

Amikor a népek a népek közötti háborúban... Nemcsak minket érdekeltek a béke aláírása... A magyar minisztertanács határozata alapján...

keztes marad kizáróanuk egyházi életben... A reggeli harmadján költői, mar 8 órákor... Kéremest ismét 170 bérmeletáradék osztotta...

Művelőtestületi... (Közlönyök 80. sz.)

szünetelt elbocsátani, lehet azt igazán létező... Az elbocsátásnak első csoportjába... Kérelmekkel tartalmát a tervezett a szociális...

Az erdélyi r. kath. püspök Csikszereidáról.

Gróf Maljath György Károly püspök felhív... 23-an d. u. 8 órákor érkezett Csikszereidára... Később magas látogatásait, egyházi hál...

Delután a gimnáziumba gyűnöltek... Püspök reggel a gimnázium kapujánál... Szombaton 8 órákor Zsigmond ment a püspök...

Pályázati és kiadványok kiadásáról... A tervezett az a szövetség választmány... Püspök és kerkészek közötti harom a leg...

A magyarországi köznevelésügyi ügy... Mit a „F. Free Press” most Budapestra... A köznevelésügyi miniszternek... Kéremest ismét 170 bérmeletáradék osztotta...

Advertisement for 'Vesztek használt iskolai tankönyveket' (Used school textbooks for sale) with contact information for Vakar Károly.